

Dalibor Martinis:

S L I

eć u najranijim radovima, koji nastaju početkom sedamdesetih godina, Dalibor Martinis (1947.) jedan od pionira videoumjetnosti u Hrvatskoj, postavlja u središte zanimanja odnos stvarnosti i medijske stvarnosti. Prvi njegov rad u videomediju (zajedno sa Sanjom Iveković), pod naslovom TV timer, prvi put pokazan u okviru međunarodne izložbe Trigon '73 u Gracu; bio je crno-bijela 25-minutna vrpca, koja sadrži autorske intervencije u standardni TV-program uz pomoć drugih medija (telefon, sat) ili pojavljivanjem samih autora. Uspostavljajući odnos između realnoga prostora (TV-programa) i iluzioniranoga prostora (autorskih intervencija), autori jasno daju do znanja da ih video ne zanima tek kao sredstvo individualnoga izraza, nego i kao mogućnost kritičkoga odnosa spram drugoga medija - u ovome slučaju standardnog programa državne televizije.

I prva Martinisova videoinstalacija pod naslovom Mrtva priroda, iz 1974., bavi se interpretacijom teme televizije zatvorenoga kruga. Sučeljujući "stvarnu" mrtvu prirodu postavljenu na televizijskom prijemniku sa sve "mrtvijim" vijestima koje se pokazuju na njegovu ekranu, autor krajnje reduciranim sredstvima ironično progovara o prirodi televizije.

Analićka i tautološka narav Martinisovih ranih radova u znatnoj je mjeri prisutna i u njegovim zrelim radovima, poput videa Slika je virus (Image is Virus)

iz 1983., koji je postao nezaobilaznim djelom u pregledima videoumjetnosti u osamdesetima, prikazivan na mnogim međunarodnim smotrama umjetnosti, te nagrađen uglednom nagradom (7. Tokyo Video Festival, 1984.). Premda se Martinisovim radovima iz osamdesetih u većoj mjeri može uočiti subjektivnost, (auto)ironija, pa i emotivnost, u videu Slika je virus još je uvijek temeljna pozicija govornika - izvan subjekta. Ta depersonalizacija, čak i izvjesna hladnoća, ostat će manje-više konstantom njegova rada, bez obzira radi li se o djelu u koje pripušta elemente naracije i ispovjednog tona ili ga gradi strogo formalnim jezikom i načelima.

Slika je virus posjeduje upravo tu analitičko-logičku strukturu, suzdržanost na granici samozatajnosti. Kontroliranost, međutim, ne znači i misaonu redukciju. Prividna simetrija koju Martinis nameće kao vanjski okvir videu - dijeleći ga na četiri cjeline što su nazvane prema imenima pojedinih kontrola na videorekorderu: Slow motion, Reset, Fast Forward Rewind - istodobno je kompozicijska poštapalica ali i misaoni "raster" na kojem će se jasnije iscrtati "nered" poruke. Nadahnut u znatnoj mjeri djelom Williama S. Burroughsa, citatom kojega i započinje video Slika je virus ("What is reality? There is no true reality or real reality. Reality is simply more or less constant scanning pattern"), Martinis nastoji vizualizirati njegovu tehniku cut-up pisanja. Koristeći se Burrough-

ka je virus

video, 20 min., color, produkcija: Meatball, Den Haag, 1983.

sovim citatima, koji "teku" pri vrhu slike u obliku titla što i prati sliku tako da je ne prati, on zapravo vraća kolaznomontaznu metodu, u to vrijeme promoviranu od postkritike i metaliterature, tamo odakle je i potekla - u nove medije.

I sam je naslov Martinisova videa parafraza Burroughsove rečenice Jezik je virus (Language is virus), a kako se tvrdi da jedna slika vrijedi tisuću riječi, Martinis se usuđuje metaforu virusa primijeniti na TV-sliku, zaključujući da je televizija epidemija.

It was found that a binary informatrion could be written at the molecular Ievel and entire image could be contained within a grain of sand. However it was found that these information molecules were not dead matter but exhibited a capacity for Iife which is found elsewhere in the form of virus.

Svaki dio započinje očima TV-gledatelja, pogleda uprta u nas - gledatelje gledatelja. Motiv promatrana promatrača prisutan je i u nekim drugim Martinisovim radovima, upućujući na jednu od uloga videa kao

sredstva društvene kontrole. U ovome radu on prije svega ima ulogu cenzure, reza, kojim se jedna realnost zamjenjuje drugom. Za sva je četiri dijela toga videa zajednički postupak uslojavanja TV-slike - elementi se jedne slike (manje slike) "ukopiravaju" preko druge TV-slike, pretvarajući je u svoju podlogu.

Word begets its image and image is virus.

Slow Motion predstavlja sporo ali neprestano kretanje gore-dolje, poput TV-smetnje, slike koja pada. Snimljen je u nekoliko različitih javnih liftova, uglavnom robnih kuća, i jedina je cjelina toga videa koja ima "dokumentarni" značaj, odnoseći se na "stvarnu stvarnost". No, u njoj su najviše došli do izražaja formalno-estetski elementi, brižnost oko "ljepote" slike, gotovo mondrianovska preciznost i težnja k apstraktnom kolažiranju. Smjerovi u obje slike katkada se podudaraju, udvostručuju, vertikalna ponekad biva pre-sječena kretanjem lijevo-desno, praćena jednoličnim zvukom što se ponekad pretapa s pravilnim monokromnim površinama slika. Kretanje, prolazak, pokazuje se iznimno važnom konstantom cjelokupna Martinisova rada. Otvarajući, kako bi kazao Paul Virilio, "treći prozor", koji obilježava nastanak prostora-brzi-

ne (espace-vitesse), Martinisu uistinu polazi za rukom stvoriti "slike u bijegu".

Drugi dio - Reset - šastoji se od ponavljanja kratke sekvence u kojoj se pojavlju uzastopce četiri TV-spikera čiji se pozdrav Provedite ugodnu večer uoči vijesti nacionalnoga Dnevnika repeticijom i ubrzavanjem pretvara u nejasni šum, dok se zumiranjem likova slika razmrvljuje, ogoljujući se gotovo do svakog pixela.

Treći dio - Fast Forward - građen je na paralelizmu "pucačkih" videoigara i TV-reklama. Na "podlozi" većeg plavog kvadrata, uz zvučnu podlogu "pucanja", smjenjuju se sličice TV-reklama sa snimkama eksplozija, borbenih aviona, razaranja...

Eros uništavanja i uništavanje erosa tako su dovedeni u neposredno susjedstvo bez izravna komentara, dok se na titlu mogu pratiti "neutralne" zapovijedi s automata za igru: Pay it all. Pay it back..

My power is coming, my power is coming and I got millions and millions images of me, me, meeee

U četvrtom dijelu - Rewind - mala sličica prerasta podlogu videoigara prostirući se cijelim "ekranom". Krupni plan ženskoga lica u sladostrasnom grču praćen je zvučima jecaja i uzdaha, a titl nas definitivno uvjerava kako se radi o sekvencama iz porno-videa. U "stvarnosti" smo vraćeni rotiranjem i inverzijom slike, koja se naposljetku stabilizira kao početna sekvenca očiju gledatelja na ekranu televizijskoga monitora, smještenog u nekoj od soba "stvarne stvarnosti".

Kao što je u pojedinim videoskulpturama i instalacijama Martinis preuzimao gotove predmete (ready-made), tako se i u ovom videu uglavnom koristi postupkom aproprijacije, kolažirajući i montirajući već postojeće snimke. Ali taj citat nikad nije doslovan, on ga razgrađuje ili nadograđuje elektronskom manipulacijom, reaktualizirajući pitanje što ga postavlja medij unutar medija: koliko je stvarnost uistinu stvarna? Burroughsove riječi Nema istinske ili stvar-

ne stvarnosti. Stvarnost je tek manje više stalni oblik skaniranja nedvosmislen su Martinisov odgovor posve svjesno preuzet iz druge ruke.

Summary

Nada Beroš: Dalibor Martinis - Image is Virus, 1983, video, colour, 20 min

Production: Meatball, Den Haag

Analytic and tautological nature of the early works of Dalibor Martinis (1947) is for the great part present in his mature works, like in the Image Is Virus, from 1983. It became an unavoidable piece of work in the surveys on videoart of the eighties, was included in many international art screenings, and was awarded a prestigious Tokyo Video Art Award in 1984. Although in his works created during the eighties Martinis shows great subjectivity, (self)irony, and even emotivity, in his video Image Is Virus his basic position as the speaker is still outside the subject. This depersonalization, even certain coldness, remains more or less a constant part of his work, regardless whether it is about the work that allows narration elements and a confessional tone, or whether it is construed according to a strictly formal language and principles.

Martinis imposed apparitional symmetry on the video as its frame - deviding it into four entities named after different VCR control buttons: Slow-motion, Reset, Fast Forward, Rewind. At the same time it functions as a composition slogan, but also as a spirit "raster" on background of which the "disorder" of the message will be shown more clearly.

Martinis was in no small measure inspired by the works of William S. Burroughs. He is striving to visualize in his work Burroughs's technique of cut-up writing. Even the title of Martinis's video is a paraphrase of Burroughs's statement "Language is virus". Following up on the statement that one image is worth a thousand words, Martinis dares apply the virus metaphor to a TV-image, inferring that television is an epidemic.